

Avtorica: **Marija Hribar**

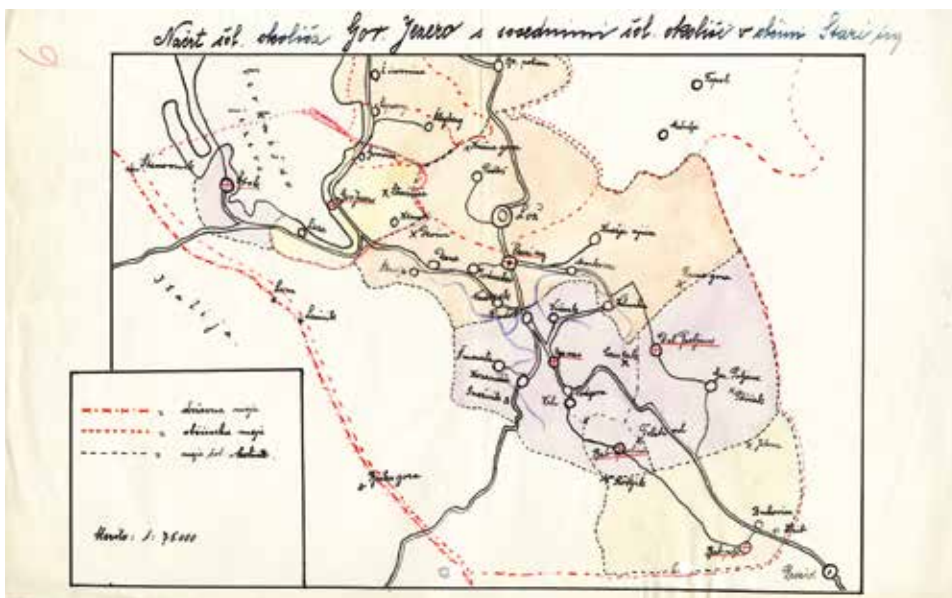
Osnovna šola Gorenje Jezero (1890–1963/64), 1. del

Pouk se je na ekskurendni (nesamostojni, izpostavljeni) šoli na Gorenjem Jezeru začel 10. aprila 1890, 25. oktobra 1909 se je ekskurendna šola razširila v enorazrednico, 19. novembra 1928 pa se je začel pouk v novozgrajeni šoli. Med drugo svetovno vojno šola, razen razbitih šip, ni bila poškodovana. Vaščani so za šolsko stavbo zelo dobro skrbeli.

Zametki in začetki šole

O zimski šoli na Gorenjem Jezeru je leta 1881 pisal takratni loški sodnik **dr. Hinko Dolenc** v Ljubljanskem zvonu: »Telič je bil že starček, bolj tenak in suhljat, belih las, sploh miren in pobožen človek. Kar ga je takrat najbolj veselilo, bilo

šolski odbor kupil zemljišče v izmeri 50 x 60 m oziroma 3.000 m² za novo šolsko poslopje. Velike gradbene načrte je začasno prekrizala prva svetovna vojna. Šele na pobudo predsednika tedanjega šolskega odbora **Janeza Šepca** so ponovno sklenili, da se šola začne zidati leta 1922, vendar je »zaradi krajevnih neprilik delo zastalo«. Gradbeni direkciji je bilo predloženih več načrtov; odločila se je za načrt inženirja Smolika. Dne 5. aprila 1927 je bil komisijski ogled za zidanje stavbe, 9. maja 1927 je bila dražbena oddaja del za zgradbo, 18. maja so začeli z zidavo, ki so jo končali meseca marca 1928. Dne 8. aprila 1928 je bila šola blagoslovljena. Ker je 5. avgusta 1928 »požar uničil vso vas«, so se pogorelci nastanili v stari in novi šoli do 15. novembra. Dne 19. novembra 1928 se je začel pouk v novi šoli (sl. 2).

Sl. 1: Načrt šolskega okolišja, ki poleg Gorenjega Jezera vključuje tudi Laze, Otok, Klance, hrani Slovenski šolski muzej (© SŠM).

je to, da so napravili na Jezeru šolo in so se otroci shajali v njegovi hiši. »Kakšno šolo?« bodete vprašali, »saj ni šole na Gorenjem Jezeru.« Takrat je bila, učiteljeval je neki starček, ki je poleti pasel, pozimi pa otroke učil čitati in pisati in reči moram, da Telič ni preveč trdil, da več ko v drugih šolah znajo jezerski otroci za mali čas, kar se učijo. Vselej, kadar sem prišel na Jezero, sem moral priti v šolo in Telič mi je vse razkladal kakor kakšen nadzornik in posebno mi je predstavljal svoje vnuke, ki so bili v resnici hvale vredni.«

Šola na Gorenjem Jezeru je bila ustanovljena na pobudo starotrškega šolskega upravitelja **Jakoba Žebreta**. Po sklepu cesarsko-kraljevega deželnega šolskega sveta z dne 13. februarja 1890 se je začel 10. aprila 1890 pouk na ekskurendni šoli na Gorenjem Jezeru. Sem so bile všolane vasi Gorenje Jezero, Laze in Otok.

Stavbe na Gorenjem Jezeru, v katerih se je odvijal pouk, šolski vrt

Šola se je v začetku nastanila v zasebni hiši **Matije Škerbca**, kjer je pouk ekskurendne šole potekal v bivši gostilniški sobi, nato se je šola preselila v hišo **Helene Komidar** (Oštirjevi), kjer se je pouk odvijal do leta 1928. Že leta 1913 je tedanji

šolski odbor kupil zemljišče v izmeri 50 x 60 m oziroma 3.000 m² za novo šolsko poslopje. Velike gradbene načrte je začasno prekrizala prva svetovna vojna. Šele na pobudo predsednika tedanjega šolskega odbora **Janeza Šepca** so ponovno sklenili, da se šola začne zidati leta 1922, vendar je »zaradi krajevnih neprilik delo zastalo«. Gradbeni direkciji je bilo predloženih več načrtov; odločila se je za načrt inženirja Smolika. Dne 5. aprila 1927 je bil komisijski ogled za zidanje stavbe, 9. maja 1927 je bila dražbena oddaja del za zgradbo, 18. maja so začeli z zidavo, ki so jo končali meseca marca 1928. Dne 8. aprila 1928 je bila šola blagoslovljena. Ker je 5. avgusta 1928 »požar uničil vso vas«, so se pogorelci nastanili v stari in novi šoli do 15. novembra. Dne 19. novembra 1928 se je začel pouk v novi šoli (sl. 2).

Okrog šole je bil tudi lep vrt (sl. 3), ki ga je bilo treba skrbno negovati. Tako so v kroniko za šolsko leto 1937/38 (sl. 4) zapisali: »Šolski vrt je bil tudi letos skrbno obdelan. Le velika suša in pomanjkanje vode sta ovirala ugoden razvoj rastlin. Za vrt se je porabilo din 200 iz postavke vrt iz proračuna.« Tudi v šolskem letu 1938/39 je bil vrt lepo urejen, sadje je dobro obrodilo. Za vrt so prav tako kot prejšnje leto iz proračuna porabili 200 din.

Sl. 2: Osnovna šola Gorenje Jezero okrog leta 1928 še brez napisa na pročelju, hrani Knjižnica Jožeta Udoviča Cerknica (KJUC) (© MH).

Sl. 3: Osnovna šola Gorenje Jezero, trideseta leta 20. stoletja, šola z napisom
Državna osnovna šola Gorenje Jezero ima urejeno okolico, hrani KJUC (© MH).

Učitelji

Prvi učitelj na ekskurendni osnovni šoli na Gorenjem Jezeru leta 1890 je bil **Gašper Gašperin**. Leta 1905 je pouk potekal vsak torek in četrtek po devet ur. Poučeval je učitelj iz Starega trga. Dne 25. oktobra 1909 je bilo sklenjeno, da se na Gorenjem Jezeru ekskurenda razširi v enorazrednico, ki bo skrbela tudi za pouk ekskurendne šole na Otoku. Enorazrednica na Gorenjem Jezeru je začela z delom 1. novembra 1909 in njen prvi učitelj je bil **Anton Urbančič**. S šolskim letom 1920/21 so morali prenehati z rednim poukom, saj niso imeli učitelja. Šolski odbor se je na višji šolski svet obrnil s prošnjo, naj se vsaj dvakrat tedensko odvija pouk. Svet je temu ugodil in odredil, da naj »ena učna oseba v Starem trgu prevzame pouk«. Dne 30. maja 1921 je enorazrednica na Gorenjem Jezeru zopet prišla pod vodstvo starotrške šole in zopet postala začasno ekskurendna šola s poukom dvakrat tedensko. Od leta 1922 do 1927 so poučevali: **Alojz Ponikvar** (1922), **Ciril R. Justin** (1923), **Franjo Vidic** (1924), **Franja Udovič** (1925), **Ivan Hribar** (1926, 1927), **Josip Vončina** (1928), od leta 1929 do 1942 **Ladislav Furlani**, ki je poučeval do 26. maja 1942, ko so ga italijanski vojaki odpeljali v internacijo, »15. aprila 1943 je bil odpuščen iz službe s takojšnjim učinkom brez

pravice do mirovine ali pokojnine. Decembra 1942 je z odlokom visokega komisariata za Ljubljansko pokrajino nastopila službo začasne učiteljice za šolsko leto 1942/43 **Josipina Race**, pregnana s službenega mesta na Štajerskem.« Pouk v šolskem letu 1943/44 se je začel v začetku oktobra, »a se je po nekaj tednih prekinil zaradi nesreče, ki je zadela učiteljico Race Josipino. Nekemu tovarišu je namreč zdrknila z ramena brzostrelka, se sprožila in prestrelila učiteljici obe nogi. Otroci so ostali prav do osvoboditve brez pouka, do jeseni 1945, ko je nastopil službo tov. **Kristan** iz Cerknice.« Šolska upraviteljica **Matilda Klammer** je v šolsko kroniko zapisala, »da je za tov. Racetovo včasih prišla na šolo Gorenje Jezero tov. **Tomčeva** iz Starega trga, ki je zasilno urejevala šolsko pisarno, poučevala pa ni. Za šolski inventar je med vso okupacijo skrbela tov. **Marija Gerl**. Po njeni zaslugi je ostal šolski inventar, zlasti knjižnice in uradne knjige, nepoškodovane.«

Verouk je v šolskem letu 1935/36 poučeval starotrški župnik **Jernej Hafner**, od 1. aprila 1937 starotrški kaplan **Josip Lušin**, v šolskem letu 1942/43 pa župnik **Pavel Podbregar**. Dne 19. julija 1943 je šolska mladina pred šolskim poslopjem pozdravila škofa **Gregorija Rožmana**.

Sl. 4: Kronika osnovne šole Gorenje Jezero od šolskega leta 1935/36 do 1963, hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana (© ZAL).

Učenci, pouk, šolska kuhinja

Število učencev je bilo od leta 1890 do druge svetovne vojne precej stanovitno, okrog 40 do 50. Leta 1905 je pouk potekal dvakrat na teden po devet ur. V šolskem letu 1903/1904 je šolo obiskovalo 64 otrok, v to številko so vsi otroci z Otoka. Leta 1909 se je ekskurendna šola razširila v enorazrednico.

Z odlokom »sreskega načelstva v Logatcu z dne 30. januarja 1936 in z odločbo Kraljevske banske uprave v Ljubljani z dne 23. januarja 1936 se je selo Goričice prešolalo iz šolskega okoliša Grahovo v šolski okoliš Gorenje Jezero.« V šolskem letu 1936/37 so imeli božični odmor od 23. decembra do 10. januarja, velikonočni odmor pa od 25. do 30. marca.

Na matičnih listih učencev višjih letnikov (1933–1940) so zabeleženi naslednji predmeti: verouk z moralnim poukom, lepomis, slovenski (narodni) jezik, srbohrvaščina, računstvo in merstveno oblikoslovje, zgodovina, zemljepis, spoznavanje prirode, risanje, petje, telovadba po sokolskem sestavu, ročna dela, gospodinjstvo, praktična gospodinjstva znanja, higiena.

Učiteljica Josipina Race je za šolsko leto 1941/42 zapisala: »Pouk se je vršil celodnevno ter se je poučevalo v oddelkih. V tem šolskem letu je bila uvedena nova uradna razredna knjiga »Dnevnik«. Po novih odredbah je bil uveden vojni čas, ura se je pomaknila za eno uro naprej, pouk se je začel ob devetih. Vojne razmere so zelo motile pouk. Vojaštvo je večkrat prihajalo v vas in izvajalo represalije nad ljudstvom. Z odvedbo šolskega upravitelja Furlanija, se je nehal tudi pouk. Za vse razrede so bile obvezne enotne telovadne vaje. Pouk zgodovine in zemljepisa se je vršil po novem učnem načrtu. Pod pokroviteljstvom GILLA (Gioventù italiana del littorio Lubianese ali Ljubljanska italijanska litorijska mladina, op. avt.) je v šolskem letu 1941/42 v zimskih mesecih poslovala šolska kuhinja. Otroci so dobivali topel obrok.«

Šolsko leto	Število vpisanih učencev
1890	46
1893/94	44
1903/04	64 (skupaj z Otokom)
1935/36	50
1936/37	47
1937/38	43
1938/39	47
1939/40	39
1940/41	37
1941/42	49
1942/43	48

Za šolsko leto 1942/43 pa lahko preberemo: »Vse družine sosedne vasi Laze so se spričo nastalih vojnih dogodkov preselile v Grahovo ter so učenci obiskovali tamkajšnjo šolo. Redni pouk, posebno v višjih razredih, je oviralo pogosto izostajanje učencev zaradi vojnih razmer. Očetje in starejši sinovi v vasi so bili od italijanskih vojnih sil odpeljani v internacijo v Italijo, zato so učenci morali pomagati materam pri delu.«

Vir: Kronika osnovne šole Gorenje Jezero od šolskega leta 1935/36 do 1963, dokumenti o šoli, hranita ZAL in SŠM.

Sl. 5: Dvojezično šolsko spričevalo iz časa italijanske okupacije, 28. junij 1942, hrani ZAL (© MH).

Predavanja, praznovanja, izleti, zbiranje denarja za Prešernovo hišo

V Kroniki enorazredne osnovne šole na Gorenjem Jezeru, ki jo je za šolsko leto 1935/36 začel pisati šolski upravitelj Ladislav Furlani, je navedenih več poučnih predavanj: oktobra 1935 so prisluhnili predavanju o obrambi proti zračnim napadom, decembra o naših izseljencih, maja 1936 o materi, o tuberkulozi, o elektrotehniku Nikolu Tesli, junija pa o Antonu Martinu Slomšku. V šolskem letu 1937/38 so učenci med drugim poslušali predavanja o varčevanju, o morju, o miru, s predavanjem so obeležili 150. obletnico rojstva književnika Vuka Karadžića. Šolsko leto 1938/39 je prineslo predavanja o treznosti, o zaščiti zoper zračne napade ter o pomembnosti telefonskih in brzojavnih naprav.

Med šolskim letom so organizirali tudi več prireditev: proslavili so 12. rojstni dan Nj. Vel. kralja Petra II., spominsko svečanost za blagopokojnim kraljem Aleksandrom I., narodni praznik »Ujedinjenje«, januarja 1936 so proslavili dan sv. Save, februarja pa Strossmayerjev dan, junija so se udeležili procesije svetega Rešnjega telesa v Starem trgu.

Junija 1937 so se učenci odpravili na izlet k Novi Štifti skupaj s starotrškim kaplanom Josipom Lušinom, junija 1938 »v graščino Snežnik«, junija 1939 so šli otroci in učitelj peš

preko Grahovega na Bloke, kjer so si ogledali vojašnico, v Novi vasi pa mlekarno in hangarje letalske šole. Junija 1940 so se odpravili na izlet v Babno Polje.

Osnovna šola Gorenje Jezero se je leta 1938 odzvala na Okrožnico Kraljevske banske uprave slovenskim šolam z dne 1. december 1937 o finančni podpori odkupa Prešernove rojstne hiše, saj je zbrala 53 din. Prešernovo hišo so tako leta 1938 odkupili z zbranim denarjem slovenskih šolarjev.

Učenci so za praznik vseh svetih leta 1939 »okrasili grobove v svetovni vojni umrlih vojakov na pokopališču na Škriljah«. Dne 5. decembra 1939 so priredili igrico Na Miklavžev večer. Maja 1942 so učenci pod vodstvom učitelja nabirali in uničevali rjavega hrošča.

Pogozdovanje

Osnovna šola Gorenje Jezero je pogozdovanje izvajala dosledno, ne glede na vojno. Šola je v šolskem letu 1935/36 dobila »od sreskega šum. referenta 500 smrečic, ki so jih posadili pod cesto, ki vodi proti Lazam«. Pogozdovanja se je udeležilo 34 učencev. Aprila 1937 je šolsko upraviteljstvo prejelo 600 smrečic, ki so jih posadili v Gači. Dne 6. maja 1938 se je pod vodstvom sreskega šumarja in šolskega upravitelja odvijal dan za pogozdovanje. Tudi v šolskem letu 1938/39 so v Gači posadili 500 smrečic. Pogozdovanja se je udeležilo 19 učencev iz višjih razredov. V naslednjem šolskem letu so pod vodstvom šolskega upravitelja okoli šolskega vrta posadili 400 smrečic. Učenci so pogozdovali tudi med

drugo svetovno vojno. V šolskem letu 1940/41 je 17 učencev okrog šolskega vrta posadilo 400 smrečic, prav tako so pogozdovali leta 1942. Leta 1943 so pogozdovali 3. in 13. aprila, učenci so okrog šolskega vrta in na vaški gmajni posadili 400 smrekovih sadik.

Krajevni šolski odbor

22. novembra 1936 so bili na seji občinskega odbora v Starem trgu izvoljeni v krajevni šolski odbor: **Ivan Petrič**, posestnik in gostilničar z Gorenjega Jezera 5, **Ivan Telič**, posestnik z Gorenjega Jezera 23, **Jernej Škerbec**, posestnik z Gorenjega Jezera 13, **Anton Škerbec**, posestnik iz Gorenjega Jezera 30, ter **Ivan Martinčič**, posestnik z Gorenjega Jezera 6. V odbor je bil imenovan tudi **Janez Ule**, posestnik z Goričic 2. Na seji šolskega odbora 13. decembra 1936 pa je bil Ivan Petrič imenovan za predsednika, Ladislav Furlani za poslovodjo, Ivan Telič za blagajnika, ostali pa so bili odborniki. 12. junija 1938 so bili v šolskem odboru naslednji možje: **Viktor Ponikvar** je postal predsednik, Ladislav Furlani poslovodja, Jakob Porok blagajnik, **Jakob Mulec** in **Ivan Ule** sta bila odbornika.

Literatura in viri:

1. Dolničar, F.: Iz šolske kronike Loške doline, v: Notranjski listi I, str. 168–176
2. Domoznanski arhiv Knjižnice Jožeta Udoviča Cerknica, fototeka
3. Furlani, L.: Zgodovina postanka in razvoja osnovne šole na Gorenjem Jezeru in na Otoku, 24. marca 1929, ZAL
4. Kebe, J.: Cerkniško jezero in ljudje ob njem, 2011
5. Kronika osnovne šole Gorenje Jezero od šolskega leta 1935/36 do 1963, ZAL
6. Slovenski šolski muzej, dokumentacijska zbirka, mapa šole Gorenje Jezero
7. Zgodovinski arhiv Ljubljana, ZAL CER/48, ZAL CER/92

